

๑. อิทธิยากัมมวิปากปัญหา ๔๐

พระราชชาตรีถามว่า "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงภาสิตแล้วแม้ซึ่งพระพุทธพจน์ นี้ว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชันธบัญญัตินี้ใด คือ มหาโมคคัลลานะ ชันธบัญญจนันต์เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของเราผู้ตถาคต บรรดาที่มีฤทธิ์' ดังนี้. ภายหลังได้ยินว่าพระเถระนั้นอันใจทั้งหลายทุบแล้ว ด้วยตะบองทั้งหลาย มีศีรษะแตกแล้ว มีกระดูกอันใจให้ละเอียดแล้ว แลเนื้อและแฉกแห่งเอ็นและเยื่อในกระดูกแล้ว ปรินิพพานแล้ว. พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ถ้าพระมหาโมคคัลลานเถระ ถึงที่สุดแห่งฤทธิ์แล้ว, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'พระเถระอันใจทั้งหลายทุบแล้วด้วยตะบองทั้งหลาย ปรินิพพานแล้ว' นั้นเป็นผิด ถ้าพระเถระอันใจทั้งหลายทุบแล้วด้วยตะบองทั้งหลาย ปรินิพพานแล้วจริง, ถ้าอย่างนั้น คำที่ว่า 'พระเถระถึงที่สุดแห่งฤทธิ์แล้ว' ดังนี้ แม้นั้นก็ผิด. พระโมคคัลลานเถระนั้น ไม่อาจแล้วเพื่อจะนำความเข้าไปทำร้ายตนออกเสียด้วยฤทธิ์, พระเถระนั้นควรเพื่อจะเป็นที่พึ่งอาศัยของโลก แม้ทั้งเทพดาอย่างไรได้? ปัญหาเมื่อนั้นสองเงื่อน มาถึงพระผู้เป็นเจ้าแล้ว พระผู้เป็นเจ้าพึงขยายให้แจ้งชัดเกิด."

พระเถระเจ้าทูลว่า "ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงภาสิตแล้วแม้ซึ่งพระพุทธพจน์ นี้ว่า 'ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ชันธบัญญจนันต์นี้ใด คือ ภิกษุชื่อมหาโมคคัลลานะ ชันธบัญญจนันต์เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่เป็นสาวกของเราผู้ตถาคตบรรดาที่มีฤทธิ์' ดังนี้. แต่ท่านผู้มีอายุมหาโมคคัลลานะ อันใจทั้งหลายทุบแล้วด้วยตะบอง ปรินิพพานแล้ว, ก็แลความปรินิพพาน เพราะใจดีด้วยตะบองนั้น เพราะกรรมครอบงำถือเอา."

ร. "พระผู้เป็นเจ้านาคเสน แม่วิสัยแห่งฤทธิ์ของบุคคลผู้มีฤทธิ์ แม่วิปากแห่งกรรมสองสิ่งนี้เป็น อจินไตยไม่ควรคิดไม่ใช่หรือ? บัณฑิตพึงนำสิ่งที่ไม่ควรคิดออกเสียด้วยสิ่งที่ไม่ควรคิด. อุปมาเหมือนว่าชนทั้งหลายใคร ๆ ใครจะบริโภคผลไม้ ย่อมทูปผลมะขวิดด้วยผลมะขวิดย่อมทูปผลมะม่วงด้วยผลมะม่วง ฉันท, บัณฑิตพึงทูปสิ่งที่ไม่ควรคิดด้วยสิ่งที่ไม่ควรคิดนำออกเสีย ฉันทนั้นนั่นเทียวแล."

ธ. "ขอถวายพระพร แม้สิ่งที่ไม่ควรคิดทั้งหลาย สิ่งหนึ่ง มีมาตราชั่ง มีกำลังกว่า. เหมือนพระมหากษัตริย์ในแผ่นดิน มีชาติอันเสมอกัน, แม้พระมหากษัตริย์มีชาติอันเสมอกันเหล่านั้น พระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง ยังพระราชอาชญาให้เป็นไป ชมพระมหากษัตริย์ทั้งหลายทั้งปวงเสียได้ ฉันท, อจินไตยทั้งหลายเหล่านั้น กรรมวิปากอย่างเดียว มีมาตราชั่ง มีกำลังกว่า, กรรมวิปากอย่างเดียว ยังอาชญาให้เป็นไป ชมอจินไตยทั้งหลายทั้งปวงเสียได้, กิริยาทั้งหลายนอกนั้นย่อมไม่ได้โอกาสแห่งบุคคลอันกรรมครอบงำแล้ว."

ขอลถวายพระพร เหมือนบุรุษคนหนึ่งในโลกนี้ ย่อมผิดในประการสิ่งหนึ่งนั่นเทียว, มารดาหรือบิดาก็ดี พี่หญิงพี่ชายก็ดี สขีและสหายก็ดี ย่อมเป็นที่พึ่งด้านทานแก่บุรุษนั้นไม่ได้, พระมหากษัตริย์พระองค์เดียว ยังพระราชอาชญาให้เป็นไปข่มในความผิดนั้นเสียได้โดยแท้, อะไรเป็นเหตุในความข่มนั้น คือ ความเป็นบุคคลมีความผิดเป็นเหตุ; อจินไตยของไม่ควรคิดทั้งหลายนั้น กรรมวิบากอย่างเดียว มีมาตราบ้าง มีกำลังกว่า, กรรมวิบากอย่างเดียว ยังอาชญาให้เป็นไปข่มอจินไตยอื่น ๆ ทั้งปวงเสียได้ ฉะนั้นนั่นเทียว, เมื่อบุคคลอันกรรมครอบงำแล้ว กิริยาอันเหลือนอกนั้น ย่อมไม่ได้โอกาส.

อีกนัยหนึ่ง ครั้นเมื่อไฟป่าตั้งขึ้นพร้อมแล้วในแผ่นดิน น้ำแม่สักพันหม้อ ย่อมไม่อาจเพื่อจะให้ไฟนั้นดับได้, ไฟอย่างเดียวยังอาชญาให้เป็นไปข่มน้ำนั้นเสียได้โดยแท้, อะไรเป็นเหตุในข้อนี้ คือ ความที่ไฟมีกำลังเป็นเหตุ ฉนใด; สิ่งที่เป็นอจินไตยทั้งหลายเหล่านั้น วิบากแห่งกรรมสิ่งเดียวมีมาตราบ้าง มีกำลังกว่า, วิบากแห่งกรรมอย่างเดียวยังอาชญาให้เป็นไปข่มอจินไตยทั้งหลายอื่นทั้งปวงเสียได้, เมื่อบุคคลอันกรรมครอบงำแล้ว กิริยาอันเหลือนอกนั้น ย่อมไม่ได้โอกาส ฉะนั้นนั่นเทียวแล. เพราะเหตุนี้ เมื่อท่านผู้มีอายุมหาโมคคัลลานะอันกรรมครอบงำแล้ว อันใจรุ่มอยู่ด้วยตะบองทั้งหลาย ความประมวลดฤทธิมาจึงมิได้มีแล้ว."

ร. "ดีละ พระผู้เป็นเจ้านาคเสน ข้อวิสัยนาปัญญาหนั้นสม
อย่างนั้น, ข้าพเจ้ายอมรับรองอย่างนั้น."